

**«ДЕРЖАВНЕ ТА КОРПОРАТИВНЕ УПРАВЛІННЯ
У СФЕРІ ЕКОЛОГІЇ ТА ЗАХИСТУ
НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА»:**

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

до виконання індивідуальних завдань з дисципліни
за освітньо-професійною програмою другого
(магістерського) рівня «Інноваційні технології та
системи захисту навколишнього середовища»
(спеціальність 183 Технології захисту
навколишнього середовища)

*Рекомендовано Науково-методичною радою ТОВ
«ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «МЕТІНВЕСТ ПОЛІТЕХНІКА»
(протокол № 3 від «27» січня 2023 р.)
Обов'язково до розміщення в репозитарії*

Державне та корпоративне управління у сфері екології та захисту навколишнього середовища: методичні рекомендації до виконання індивідуальних завдань з дисципліни за освітньо-професійною програмою другого (магістерського) рівня «Інноваційні технології та системи захисту навколишнього середовища» спеціальності 183 «Технології захисту навколишнього середовища» / Уклад. Латишева О.В., Накемпій О.К. Запоріжжя, ТОВ «ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «МЕТІНВЕСТ ПОЛІТЕХНІКА», 2023. 36 с.

Методичні рекомендації до виконання індивідуальних завдань з дисципліни «Державне та корпоративне управління у сфері екології та захисту навколишнього середовища» включають інформацію щодо змісту та вихідних даних; містить перелік основної та додаткової літератури, критерії оцінювання індивідуального завдання, вимоги до його оформлення, включаючи зразок титульної сторінки. Рекомендовано для студентів спеціальності 183 Технології захисту навколишнього середовища другого (магістерського) рівня освіти.

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Затверджено на засіданні кафедри
екології та економіки довкілля
Протокол № 05 від «03» січня 2023 р.

Узгоджено:
Секретар Редакційної ради

_____ Малій Х. В.
«5» січня 2023 р.

© ТОВ «ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«МЕТІНВЕСТ ПОЛІТЕХНІКА», 2023

ЗМІСТ

Вступ	4
1. Методичні рекомендації щодо виконання індивідуальних завдань здобувачами вищої освіти	9
2. Вимоги до оформлення індивідуального завдання	11
3. Подання на перевірку індивідуальної роботи та критерії оцінювання	16
4. Академічна доброчесність	19
5. Список рекомендованої літератури	20
6 Додаток А. Вихідні дані до індивідуального завдання №1 та № 2	24
7 Додаток Б. Приклад оформлення титульного листа	28
8 Додаток В. Приклади оформлення бібліографічного опису у списку використаних джерел відповідно до Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015	29

ВСТУП

Дослідження можливостей використання сучасного інструментарію державного та корпоративного управління у сфері екології та захисту навколишнього середовища для побудови ефективної системи управління на підприємстві зараз із обранням курсу сталого розвитку в країні та світі набувають особливого значення.

Освітня компонента «Державне та корпоративне управління у сфері екології та захисту навколишнього середовища» є обов'язковим курсом фахової підготовки для здобувачів вищої освіти спеціальності 183 Технології захисту навколишнього середовища, які навчаються за освітньо-професійною програмою «Інноваційні технології та системи захисту навколишнього середовища», та розглядає системи організації та управління природоохоронною діяльністю в Україні. Обговорюються складові управління природоохоронної діяльності: функції та методи, а також державна екологічна політика. Ознайомлення з функціями установ, які здійснюють управління природоохоронною діяльністю в Україні на центральному і регіональному рівнях.

Розглядаються аспекти регулювання антропогенного впливу на стан довкілля, зокрема дії спрямовані на адаптацію до змін клімату і виконання у межах компетенцій вимог Рамкової конвенції ООН про зміну клімату та Кіотського протоколу до неї. Огляд процедури проведення оцінки впливу на довкілля (ОВД), проходження стратегічної екологічної оцінки (СЕО). Ознайомлення з можливостями громадськості представляти свої інтереси.

Аналіз головних аспектів концепції корпоративної соціальної відповідальності: корпоративне управління, права людини, трудові відносини, довкілля, чесні операційні практики, відносини зі споживачами, розвиток громад. Розглядається система корпоративного екологічного управління. Огляд Кодексу етики Групи Метінвест, зокрема принципів ділової етики в сфері екології та охорони навколишнього середовища. Аналіз рекомендацій додатку з питань корпоративного управління і сталого розвитку (Environmental, Social and Corporate Governance (ESG)) до Кодексу корпоративного управління, який є прикладом імплементації міжнародних корпоративних практик і затверджений Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку. Поняття системи ключових показників ефективності (KPI) виробництва та персоналу для забезпечення екологічної та економічної ефективності.

Отримані знання можуть бути корисними у подальшій професійній діяльності за фахом.

Вивчення курсу «Державне та корпоративне управління у сфері екології та захисту навколишнього середовища» має на меті поглиблення знань здобувачів вищої освіти з питань екологічної політики держави на всіх рівнях (глобальному, національному і регіональному) для досягнення збалансованого розвитку та гармонізації співіснування суспільства і природи та побудови системи державного екоуправління та корпоративного екоменеджменту, а також набуття практичних навичок визначення та обрання найбільш ефективних заходів раціонального природокористування та захисту навколишнього середовища підприємства на основі методів аналізу, моделювання і прогнозування, вибору стратегії та планування заходів з екоуправління.

Методичні рекомендації до самостійного вивчення дисципліни укладено на підставі робочої програми та силабусу дисципліни, які передбачають наступні ключові моменти.

Застереження щодо рівня попередніх знань.

- Базові екологічні знання та управлінські засади: на підставі вивчення операційної надійності та бережливого виробництва, ноксології та інженерної безпеки виробництва, паралельно з вивченням інноваційних технологій та системи захисту навколишнього середовища; засад екології та компонент менеджменту у сфері екології та захисту навколишнього середовища, методів та інструментів екологічних стандартизації та моніторингу, експертизи і аналізу.

- Математичні знання та ІТ-компетентності: здатність аналізувати математичні залежності, проводити математичні розрахунки щодо кількісних і якісних показників стану, прояву явищ та процесів навколишнього середовища; знати числові та функціональні ряди, базові методи моделювання і прогнозування в екології та менеджменті, мати навички впевненого користування програмами MS Office (Excel, Power Point, Word)

Результати навчання та їхня відповідність ОПП.

- Аналізувати складні системи, розуміти їх взаємозв'язки та організаційну структуру.

- Вільно спілкуватися державною мовою з професійних питань.

- Використовувати сучасні комунікаційні технології у природоохоронній сфері, аналізувати інформацію про стан навколишнього середовища для вирішення завдань професійної діяльності.

-
- Обґрунтовувати рішення, направлені на мінімізацію екологічних ризиків господарської діяльності на загальнодержавному, регіональному й локальному рівнях.
 - Ефективно працювати у команді та міжнародному колективі, мати лідерські навички.
 - Здійснювати аналіз соціо-економіко-екологічного стану підприємств, населених пунктів, районів, областей та розробляти стратегії їх сталого розвитку.
 - Розробляти системи екологічного управління з дотриманням вимог ISO 14004, встановлювати процедури та планувати природоохоронні заходи.
 - Оцінювати загрози фізичного, хімічного та біологічного забруднення біосфери та його впливу на довкілля і людину, вміти аналізувати зміни, що відбуваються в навколишньому середовищі під впливом природних і техногенних факторів.
 - Оцінювати вплив промислових об'єктів на навколишнє середовище, наслідки інженерної діяльності на довкілля і пов'язану з цим відповідальність за прийняті рішення.
 - Впроваджувати і використовувати відновлювальні джерела енергії та ресурсо- та енергозберігаючі технології у виробничій та соціальній сферах.
 - Використовувати у практичній діяльності знання вітчизняного та міжнародного природоохоронного законодавства.
 - Знати принципи промислового планування на різних рівнях управління та проведення екологічних досліджень з проблем територіально-просторового планування.
 - Вміти обирати, обґрунтовувати найкращі доступні технології та методи керування, моніторингу виробничих параметрів та контролю результатів ефективності здійснення природоохоронної діяльності.
 - Вміти визначати причинно-наслідні зв'язки корінних причин порушення стану довкілля, впроваджувати та контролювати ефективність корпоративних інструментів з управління природоохоронної діяльності.
 - Вміти впроваджувати елементи системи безперервних покращень на підставі бенчмаркінгу еколого-технічних рішень, факторного аналізу витрат ресурсів, програм заходів з усунення втрат, контролю досягнення цілей та з залученням системи ключових показників ефективності (KPI) виробництва та персоналу для забезпечення екологічної та економічної ефективності.

ОПП	Компетентності	ПРН
<p>Інноваційні технології та системи захисту навколишнього середовища (спеціальність 183 Технології захисту навколишнього середовища)</p>	<p>ЗК03. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел. ЗК05. Здатність приймати обґрунтовані рішення. СК01. Здатність контролювати й оцінювати екологічні ризики впливу техногенних об'єктів і господарської діяльності на довкілля. СК02. Здатність використовувати науково-обґрунтовані методи обробки результатів досліджень в галузі технологій захисту навколишнього середовища. СК03. Здатність планувати, проектувати та контролювати параметри роботи окремих видів обладнання, техніки і технологій захисту навколишнього середовища. СК04. Здатність розробляти нові та використовувати відомі способи утилізації, знезараження та рециклінгу побутових і промислових відходів. СК06. Здатність контролювати й оцінювати ефективність природоохоронних заходів та застосовуваних технологій. СК07. Здатність до прийняття рішень щодо</p>	<p>ПР01. Аналізувати складні системи, розуміти їх взаємозв'язки та організаційну структуру. ПР04. Обґрунтовувати рішення, направлені на мінімізацію екологічних ризиків господарської діяльності на загальнодержавному, регіональному й локальному рівнях. ПР06. Здійснювати аналіз соціо-економіко-екологічного стану підприємств, населених пунктів, районів, областей та розробляти стратегії їх сталого розвитку. ПР09. Оцінювати загрози фізичного, хімічного та біологічного забруднення біосфери та його впливу на довкілля і людину, вміти аналізувати зміни, що відбуваються в навколишньому середовищі під впливом природних і техногенних факторів. ПР10. Оцінювати вплив промислових об'єктів на навколишнє середовище, наслідки інженерної діяльності на довкілля і пов'язану</p>

ОПП	Компетентності	ПРН
	<p>підвищення екологічної складової при провадженні операційної діяльності. СК08. Здатність організувати систему високоефективної роботи та технічного обслуговування природозахисного обладнання і визначати екологічний та техніко-економічний ефект від впровадження елементів системи операційних покращень на виробництві.</p>	<p>з цим відповідальність за прийняті рішення, планувати і проводити прикладні дослідження з проблем впливу промислових об'єктів на навколишнє середовище. ПР16. Вміти організувати систему безаварійної експлуатації, якісної діагностики стану та оцінки ефективності роботи природоохоронного обладнання, його технічного обслуговування та ремонту та надавати оцінку екологічному та техніко-економічному ефектам від вдосконалення системи управління операційними покращеннями на підприємстві в сфері підвищення якості захисту навколишнього середовища.</p>

1 МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИКОНАННЯ ІНДІВІДУАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ ЗДОБУВАЧАМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Робочою програмою дисципліни додатково передбачено виконання двох індивідуальних завдань:

Змістовий модуль 1. Основні принципи державного екологічного управління.

Завдання №1. Система екологічного управління країн світу, що може включати:

1) Аналіз наявних досліджень та публікацій з проблематики екологічного управління в різних країнах світу. Перед початком виконання завдання можна проконсультуватися з викладачем для отримання конкретних вказівок щодо планування та виконання роботи. Вихідні дані до виконання індивідуального завдання № 1 див. у Додатку А. Приклад оформлення титульного аркуша див. у Додатку Б.

2) Виявлення основних тенденцій та підходів у системі екологічного управління.

3) Обґрунтування вибору певних методів для аналізу системи екологічного управління країн світу.

4) Аналіз системи екологічного управління країн світу : їх опис, виявлення основних особливостей, тенденцій та проблем у системах екологічного управління; порівняння систем екологічного управління країн за різними критеріями; виявлення схожих та відмінних аспектів у системах екологічного управління; вплив системи екологічного управління на сталість; аналіз взаємозв'язку між системою екологічного управління та сталістю країни; виявлення позитивних та негативних наслідків системи екологічного управління на сталість.

5) Висновки: підбиття підсумків проведеного дослідження.

6) Список використаних джерел (перелік літератури, даних та Інтернет джерел, які були використані під час дослідження, оформлені відповідно до ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні вимоги та правила складання», див. у Додатку В.).

7) Додатки (за потреби): приклади практик екологічного управління країн світу; додаткові дані, графіки, таблиці тощо

Змістовий модуль 2. Головні аспекти концепції корпоративної соціальної відповідальності та корпоративного екологічного управління.

Завдання №2. Дослідження на підставі статистичної та аналітичної інформації параметрів поточного стану рівня забруднення навколишнього середовища на мега-, макро-, регіональному та

локальному рівнях, надання рекомендацій щодо покращення ситуації на підставі використання інструментарію моделювання і здійснення прогнозування на підставі статистичного аналізу, методів кореляційно-регресійного аналізу параметрів екологічного стану та факторів впливу (за індивідуальними варіантами завдань).

Виконання індивідуального завдання магістра передбачає аналіз статистичного та аналітичного матеріалу відповідно до індивідуального завдання (Додаток А).

Для виконання другого індивідуального завдання магістра необхідно згідно наміченого плану роботи надати необхідну інформацію, наприклад за основними розділами:

Вступ (формулювання теми дослідження та актуальності проблеми; визначення мети та завдань дослідження; огляд літератури)

1. Аналіз існуючих досліджень та публікацій щодо забруднення навколишнього середовища.

2. Виявлення основних параметрів та факторів, які впливають на екологічний стан.

3. Огляд інструментарію моделювання та статистичного аналізу, що використовуються в сфері екології. Визначення, збирання і обробка даних статистичної та аналітичної інформації про рівень забруднення навколишнього середовища на різних рівнях (мега-, макро-, регіональному, локальному), про параметри екологічного стану та фактори впливу. Застосування методів статистичного аналізу та кореляційно-регресійного аналізу, моделювання та прогнозування для встановлення зв'язків та визначення впливу факторів на стан довкілля; розробка моделей на основі зібраних даних та результатів аналізу; здійснення прогнозування змін екологічного стану при впровадженні впровадження заходів екологічно спрямованих проєктів/програм тощо.

4. Рекомендації та висновки (формулювання рекомендацій щодо покращення ситуації забруднення навколишнього середовища; висновки щодо результатів дослідження та їх значущості, підбиття підсумків дослідження; висвітлення важливості отриманих результатів та можливості їх застосування)

5. Список використаних джерел (перелік літератури, даних та Інтернет джерел, які були використані під час дослідження, оформлені відповідно до ДСТУ 8302:2015, див. Додаток В).

6. Додатки (додаткові матеріали, такі як графіки, таблиці, діаграми, використані моделі тощо)

Це загальний план, який може бути деталізований та адаптований залежно від специфіки тематики дослідження, доступності вихідних даних тощо. Рекомендується також проконсультуватися з викладачем для отримання конкретних вказівок щодо планування та структури дослідження ІЗ.

2 ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ЗАВДАННЯ

Мовою індивідуального завдання магістра є державна мова.

Передбачається виконання двох індивідуальних аналітично-розрахункових завдань, які формують індивідуальне завдання (по 15 балів за кожну частину).

Текст кожного індивідуального завдання магістра розміщується на сторінці книжкової орієнтації, яка обмежується полями: лівим – 30 мм, правим – 10 мм, верхнім – 20 мм, нижнім – 20 мм. Для великих таблиць і рисунків допускається альбомна орієнтація сторінок, на яких вони розміщені. Текст роботи друкується шрифтом Arial, кеглем 14 з полуторним міжрядковим інтервалом. При оформленні роботи не використовується підкреслений шрифт.

Робота починається з титульного аркуша (додаток Б). За титульним аркушем розміщують послідовно: зміст індивідуальної роботи, розділи роботи, висновки, список використаних джерел та додатки.

Нумерація сторінок має бути наскрізною, починаючи з титульного аркуша і до останньої сторінки, арабськими цифрами у нижньому правому кутку сторінки без крапки в кінці. Титульний аркуш вважається першою сторінкою і номер на ньому не проставляється. Якщо у курсовій роботі є додатки, їх необхідно також пронумерувати.

Зміст містить найменування та номери початкових сторінок всіх розділів та підрозділів роботи. Назви розділів та підрозділів у змісті і тексті індивідуальної роботи мають бути тотожними. Вступ, кожний розділ і висновки, які розміщуються у вказаній послідовності, починають з нової сторінки. Заголовки структурних частин індивідуальної роботи – ЗМІСТ, ВСТУП, РОЗДІЛ, ВИСНОВКИ, СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ, ДОДАТКИ – друкуються великими літерами по центру сторінки. Заголовки підрозділів пишуться або друкуються маленькими літерами (крім першої великої) з абзацу. Крапка в кінці заголовка не ставиться. Якщо заголовок складається з двох і більше речень, їх розділяють крапкою. Перенесення слів у заголовку не допускається.

Абзацний відступ має бути однаковим впродовж усього тексту і дорівнювати п'яти знакам. Відстань між заголовком і подальшим чи попереднім текстом має бути не менше, ніж два інтервали.

У межах розділу новий підрозділ починають на тій сторінці, де закінчився попередній підрозділ. При цьому назву підрозділу не можна розміщувати в кінці однієї сторінки, а текст підрозділу розпочинати на наступній. Сторінки роботи мають бути заповнені текстом повністю. Виняток складають останні сторінки вступу, розділів, висновків, списку використаних джерел, наповненість яких не може складати менше третини площі сторінки. Якщо розмір рисунка чи таблиці, що

наводяться в тексті, не дозволяє розмістити їх на вільній площі безпосередньо в кінці сторінки, то на них здійснюється посилання, і на цій же сторінці продовжується текст. Сам рисунок чи таблиця наводиться на початку наступної сторінки, при цьому таблицю чи рисунок необхідно розташовувати після завершення абзацу. Розділ чи підрозділ не може завершуватися рисунком чи таблицею. Після них обов'язково повинен бути пояснюючий текст чи інша узагальнююча інформація.

Текст основної частини індивідуального завдання поділяється на розділи, підрозділи, пункти та підпункти згідно з планом. Розділи позначаються арабськими цифрами без знаку №. Номер розділу проставляють після слова «РОЗДІЛ». Після номера крапку не ставлять. Потім із нового рядка великими літерами друкують заголовок розділу.

Підрозділи нумерують у межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з номера розділу і порядкового номера підрозділу, між якими ставлять крапку. У кінці номера підрозділу повинна стояти крапка, наприклад, «2.3.» (третій підрозділ другого розділу). Потім у тому ж рядку йде заголовок підрозділу. ЗМІСТ, ВСТУП, ВИСНОВКИ, СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ, ДОДАТКИ не нумерують.

Текстова частина індивідуальної роботи має бути стилістично опрацьованою. Стиль викладання – науковий, чіткий, стриманий, без вияву емоцій. Доцільно вживати неозначено-особові та безособові речення. Наприклад: «Для кореляційного аналізу сукупності даних доцільно застосувати метод рангової кореляції, оскільки досліджувані сукупності не піддаються нормальному закону розподілу і мають невелику розмірність».

Цифровий матеріал, як правило, подається в таблицях. Для таблиць використовується шрифт 12 pts Arial через одинарний міжрядковий інтервал. За змістом таблиці поділяються на аналітичні та неаналітичні. Аналітичні таблиці є результатом обробки й аналізу цифрових показників. Як правило, після таких таблиць робиться узагальнення про нове (виведене самим здобувачем) знання, яке вводиться до тексту словами: «дані табл. 1.3 вказують на...», «дані табл. 2.1 свідчать про те, що...». Зазвичай такі таблиці сприяють виявленню і формулюванню певних тенденцій і закономірностей. До неаналітичних таблиць вміщують здебільшого необроблені статистичні дані, необхідні лише для подання інформації або констатації певного стану об'єкта дослідження. Кожна таблиця повинна мати тематичний заголовок, що відображає її зміст. Всі таблиці слід нумерувати. Праворуч перед тематичним заголовком з великої літери пишуть слово «Таблиця» та її порядковий номер. Знак «№» перед цифрою не ставиться. Номер таблиці складається з номера розділу і порядкового номера таблиці в цьому розділі. Наприклад: Таблиця 2.1 (перша

таблиця другого розділу). Слово «Таблиця» та її номер виконують курсивом. Нижче з великої літери симетрично до тексту пишеться назва таблиці. Назву друкують маленькими літерами (крім першої – великої) напівжирним шрифтом. Крапка в кінці назви не ставиться (рис. 2.1).

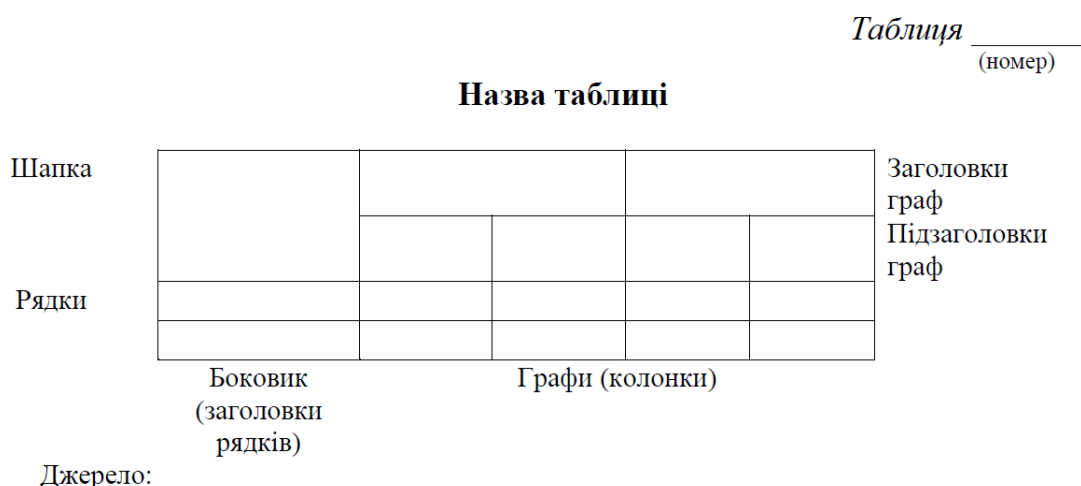

Рисунок 2.1 – Оформлення таблиці

Вертикальні колонки нумерують лише у тих випадках, коли у тексті на них є посилання або таблицю частково переносять. Колонку «№ з/п» у таблицю не вміщують. Якщо всі показники таблиці мають однакові одиниці виміру, їх виносять в заголовок таблиці, якщо різні – вказують у боковику. Позначення одиниць виміру мають відповідати вимогам стандартів. Числові величини у таблиці повинні мати однакову кількість десяткових знаків. Заголовки граф пишуть з великої літери, підзаголовки – з малої, якщо вони складають одне речення із заголовком, і з великої, якщо вони є самостійними.

У тексті передувати таблиці має посилання на неї. Кожна таблиця, як правило, розміщується на одній сторінці. Перенесення її на наступну сторінку за необхідності допускається, якщо в ній вміщуються взаємопов'язані характеристики об'єкта дослідження. У цьому випадку назву вміщують тільки над її першою частиною. Під час перенесення таблиці у правому верхньому куті сторінки пишуть: «Продовження таблиці...». Якщо цифрові або інші дані в якому-небудь рядку таблиці не подають, то в ньому ставлять прочерк. Кожна таблиця повинна мати посилання на джерело, на базі якого вона складена. Джерела, на базі яких складані таблиці в роботі, також наводять у списку використаних джерел. Таблиці додатків нумеруються у межах кожного конкретного додатка та мають складатися з букви, що позначає додаток, та порядкового номера: Таблиця А.1 – перша таблиця додатку А.

Рисунки (схеми, діаграми, графіки, фотографії тощо) обов'язково повинні супроводжуватись коментарями. На всі рисунки мають бути

посилання: «...як це видно з рис. 3.2», «...як це показано на рис. 2.4», або у вигляді виразу у круглих дужках: (рис. 1.2).

Рисунки розміщують безпосередньо після тексту, де вони згадуються вперше, або на наступній сторінці. Усі рисунки нумеруються послідовно в межах розділу арабськими цифрами. Номер рисунка повинен складатися з номера розділу і порядкового номера рисунка, відокремлених крапкою, як показано нижче на рис. 2.2.

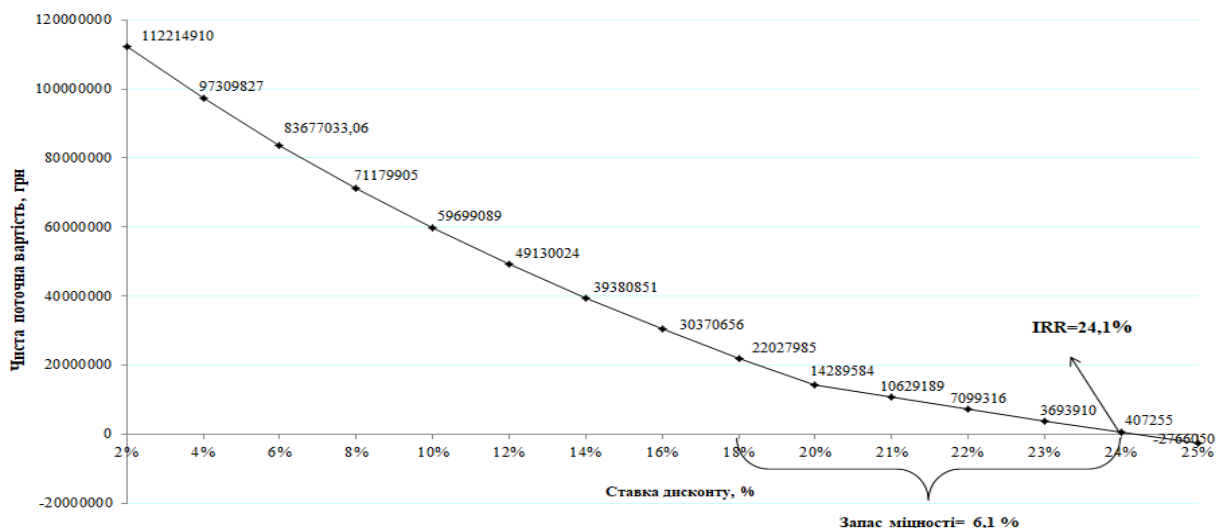

Рисунок 2.2 – Графічне знаходження внутрішньої норми прибутковості екологічного проекту

Джерело: побудовано автором на основі рекомендацій за матеріалами [9-11] та власних розрахунків.

Рисунки додатків нумеруються у межах кожного конкретного додатка та складаються з букви, що позначає додаток та порядкового номера. Назви рисунків розміщують безпосередньо після рисунка після їхніх номерів з абзацного відступу, вирівнювання тексту по ширині. За необхідності рисунки доповнюють пояснювальними даними (підрисунковий підпис). Якщо на рисунку зображується діаграма, кожна її вісь повинна мати назву або позначати розмірність.

Рисунки повинні бути зроблені за допомогою офісних програм чи графічних редакторів.

Рисунки, а також таблиці розміщуються таким чином, щоб їх можна було читати без повороту тексту чи з поворотом за годинниковою стрілкою. Формули розташовують безпосередньо після тексту, в якому вони згадуються, посередині сторінки. Вище і нижче кожної формули повинно бути залишено не менше одного вільного рядка. Формули, на які є посилання в тексті, нумеруються в межах розділу арабськими цифрами. Номер формули складається з номера розділу та порядкового номера формули, відокремлених крапкою, наприклад: формула (2.1) – перша формула другого розділу. Номер

формули зазначають на рівні формули в круглих дужках у крайньому правому положенні на рядку. У разі посилання в тексті на формулу необхідно вказати її повний номер в дужках. Після формули пишуть слово «де» і розшифровують позначення словами в такій послідовності, в якій вони подані у формулі. Після слова «де» двокрапка не ставиться. Пояснення значення кожного символу чи числового коефіцієнта слід подавати з нового рядка:

$$R = \frac{F - B}{N - B} * 100\% \quad (2.1)$$

де R – частковий показник результативності члена команди екопроєкту; F – фактичний результат роботи члена команди екопроєкту, балів; B – база (вихідна точка, від якої відраховується результат – найгірше значення), балів; N - норма (рівень, який в обов'язковому порядку повинен бути досягнутий з урахуванням всіх обставин), балів.

Посилання в тексті представляють собою порядковий номер джерела, через кому – номер сторінки, на яку посилається автор, взяті в квадратні скобки, наприклад: [12, с.36]. При використанні цитати з певного джерела в тексті вказують автора і наводять уривок за правилами прямої мови також з обов'язковим посиланням на джерело. Якщо текст не наводиться дослівно, а викладається власними словами, то обов'язково має бути збережений його зміст. Бібліографічні описи посилань у списку наводять відповідно до ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні вимоги та правила складання». Приклади оформлення списку використаних джерел наведені в Додатку В. Додатки слід розташовувати в порядку появи посилань на них в тексті індивідуальної роботи. Кожний додаток починають з нової сторінки. Він повинен мати тематичний заголовок, надрукований вгорі малими літерами з першої великої симетрично відносно тексту сторінки. Посередині рядка над заголовком малими літерами з першої великої повинно бути надруковано слово «Додаток __» і велика літера, що позначає додаток. Додатки слід позначати послідовно великими літерами української абетки, за винятком літер Ґ, Є, З, І, Ї, Й, О, Ч, Ь (наприклад, додаток А). Додатки повинні мати спільну з рештою індивідуальної роботи наскрізну нумерацію сторінок. Крім того, на другій та подальших сторінках додатку потрібно у верхньому куті праворуч вказати «продовження додатку ...». Посилання на додатки в текстовій частині роботи є обов'язковим. Рисунки, таблиці, формули, що є у тексті додатка, слід нумерувати в межах кожного додатка..

3 ПОДАННЯ НА ПЕРЕВІРКУ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Контроль виконання, подання на перевірку і представлення закінченої індивідуальної роботи здійснюється на освітній платформі Moodle, для чого створюється поточна активність, куди здобувачі освіти прикріплюють підготовлену роботу відповідно до графіку подання матеріалів на перевірку і представлення закінченої індивідуальної роботи.

Протягом наступного тижня згідно семестрового графіку після отримання роботи викладач надає здобувачу освіти свої зауваження, коментарі, рекомендації, на підставі яких він виправляє роботу. Викладач оцінює тільки завершену роботу і виставляє оцінку у Moodle.

Підсумкова оцінка за виконання індивідуального завдання освітнього компоненту розраховується як сума балів оцінки 2х частин (згідно робочій програмі - максимум по 10 балів кожна).

Підсумкова оцінка за виконання закінченої індивідуальної роботи (з двох частин) остаточно враховується в поточній успішності магістра і виставляється на підставі наступних критеріїв (табл. 3.1)

Таблиця 3.1 - Критерії оцінювання змісту та оформлення індивідуальної роботи

Кількість балів	Критерії оцінювання
1	2
9-10	Текст роботи свідчить про узагальнення і творче осмислення теоретичних основ та практичного вирішення проблеми, формулювання висновків. Методи дослідження відібрані і застосовані науково коректно. Сформульовані в роботі пропозиції обґрунтовані і достатні. Завдання дослідження виконані і мета дослідження досягнута. Оформлення роботи цілком відповідає вимогам.
8-9	Текст роботи свідчить про узагальнення і творче осмислення теоретичних основ та практичного вирішення проблеми. Допущені незначні помилки у формулюванні висновків. Методи дослідження відібрані і застосовані науково коректно. Сформульовані в роботі пропозиції недостатньо повні. В цілому завдання

1	2
	дослідження виконані і мета дослідження досягнута. Текст роботи викладений логічно, послідовно, науково-професійною державною мовою з коректним використанням професійної термінології. В оформленні роботи допущені незначні помилки.
6-7	Текст роботи свідчить про помилки в оволодінні навичками самостійного (під керівництвом викладача) проведення дослідницької роботи: відбір і аналіз літератури недостатньо повний для вирішення поставлених завдань, при узагальненні, систематизації теоретичних основ вирішення проблеми та формулюванні висновків допущені суттєві помилки. Методи дослідження недостатньо обґрунтовані або при їх використанні допущені помилки. Сформульовані в роботі пропозиції не є достатньо обґрунтованими і повними. В основному завдання дослідження виконані і мета дослідження досягнута. Текст роботи викладений достатньо логічно і послідовно, але є помилки у використанні професійної термінології. В оформленні роботи є суттєві невідповідності вимогам.
4-5	Текст роботи свідчить про суттєві помилки в оволодінні навичками самостійного (під керівництвом викладача) проведення дослідницької роботи: відбір і аналіз літератури недостатньо повний для вирішення поставлених завдань, узагальнення та систематизація теоретичних основ вирішення проблеми носять вибіркового характеру, висновки недостатньо обґрунтовані. Методи дослідження недостатньо обґрунтовані або при їх використанні допущені суттєві помилки. Сформульовані в роботі пропозиції не є достатньо обґрунтованими і повними. Завдання дослідження в основному виконані і мета дослідження досягнута. Текст роботи викладений недостатньо логічно і послідовно, містить стилістичні помилки, використання професійної термінології не завжди коректне. В оформленні роботи є суттєві невідповідності вимогам.

1	2
2-3	<p>Текст роботи свідчить про суттєві помилки в оволодінні навичками самостійного (під керівництвом викладача) проведення дослідницької роботи: відбір і аналіз літератури для вирішення поставлених завдань фрагментарний, узагальнення та систематизація теоретичних основ вирішення проблеми носять вибіркового характеру, висновки недостатньо обґрунтовані. Методи дослідження не повністю відповідають його завданням і були застосовані з суттєвими помилками, які призвели до викривлення деяких результатів дослідження. Сформульовані в роботі пропозиції не є достатньо обґрунтованими і повними. Не всі завдання дослідження виконані, але мета дослідження в цілому досягнута.</p> <p>Текст роботи викладений недостатньо логічно і послідовно, містить стилістичні помилки, професійна термінологія не використовується або використовується некоректно. В оформленні роботи є суттєві невідповідності вимогам.</p>
0-1	<p>Робота не представлена у встановлений термін (0 балів).</p> <p>Робота в цілому свідчить про відсутність навичок самостійного (під керівництвом викладача) проведення дослідницької роботи: відбір і аналіз літератури для вирішення поставлених завдань фрагментарний, узагальнення та систематизація теоретичних основ вирішення проблеми не відповідають меті і завданням дослідження, висновки не обґрунтовані або не сформульовані. Методи дослідження не відповідають його завданням і були застосовані з суттєвими помилками, які призвели до викривлення результатів дослідження. Сформульовані в роботі пропозиції не впливають з результатів дослідження. Завдання дослідження не виконані, мета дослідження в цілому не досягнута. Оцінені можуть бути лише окремі елементи виконаного дослідження.</p> <p>Текст роботи викладений недостатньо логічно і послідовно, містить стилістичні і граматичні помилки, професійна термінологія не використовується або використовується некоректно. Оформлення роботи не відповідає вимогам.</p>

4 АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

Написання та оцінювання кожної індивідуальної роботи відбувається в суворому дотриманні принципів академічної доброчесності. Відповідно до «Положення про академічну доброчесність здобувачів вищої освіти та науково-педагогічних працівників ТОВ «ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «МЕТІНВЕСТ ПОЛІТЕХНІКА», введеного в дію наказом ректора Університету № 15/18.08.2020 від 18.08.2020 р., дотримання академічної доброчесності здобувачами вищої освіти передбачає, зокрема:

- самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання;
- посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

Основними видами порушень академічної доброчесності у процесі виконання індивідуальної роботи є:

- академічний плагіат (фрагментів письмових робіт, ідей, даних, моделей, ілюстрацій; відсутність належних посилань, помилки цитування);
- фабрикація (наведення вигаданих чи неперевірених даних; посилання на вигадані джерела інформації тощо);
- фальсифікація (необґрунтоване корегування результатів власних наукових досліджень чи виконання навчальних завдань; наведення свідомо змінених даних, неповної або викривленої інформації про апробацію результатів досліджень та розробок);
- обман (подання як результатів власної праці робіт, виконаних на замовлення іншими особами; надання відгуків або рецензій на наукові або навчальні роботи без належної їх експертизи).

Для запобігання проявам академічної недоброчесності Університетом здійснюється перевірка курсових робіт на виявлення збігів / ідентичності / схожості текстів в системі «Unicheck».

5 СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Базові

1. Берзіна С.В. Яреськовська І.І. та ін. Системи екологічного управління: сучасні тенденції та міжнародні стандарти: посібник. К: Інститут екологічного управління та збалансованого природокористування, 2017. С.134.
2. Боголюбов В.М. та ін. Стратегія сталого розвитку: підручник; за ред.. проф.. В.М.Боголюбова. К.: ВЦ НУБІПУ, 2018. С. 446.
3. Галушкіна Т.П., Грановська Л.М., Кисельова Р.А. Екологічний менеджмент та аудит: навчальний посібник. Херсон: Олді, 2020. С. 456.
4. Замула І.В., Давидова І.В., Кірейцева Г.В., Корбут М.Б., Травін В.В. Стратегія сталого розвитку: еколого-економічний аспект. навч. посібник. Житомир: ЖДТУ, 2017. С. 200.
5. Сокур М.І. та ін. Екологічна безпека та економіка: монографія, 2020. С. 240.
6. Екологія: підручник для студентів вищих навчальних закладів; за заг. ред. О. Є. Пахомова. Харків: Фоліо, 2014. С. 665.
7. Маменко О.М., Портянник С.В. Екологічний менеджмент: підручник. Харків: ХДЗВА, 2017. С. 285.
8. Максименко Н. В., Задніпровський, Р. О., Квартенко В. В. Організація управління в екологічній діяльності : підручник для студентів екологічних спеціальностей вищих навчальних закладів вид. 3-тє, перероб. і доп. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. С. 282.
9. Салавор О. М. Організація управління в екологічній діяльності : курс лекцій для студентів напряму 6.040106 “Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування” ден. та заоч. форм навч. К. : НУХТ, 2012. С. 71.
10. Самойленко Н.М. та ін. Організація та управління в природоохоронній діяльності: навч. посіб. Харків : НТУ “ХПІ”, вид-во “Лідер”, 2018. С.174.
11. Логутова Т.Г. та ін. Проблеми ресурсозбереження металургійних підприємств: теоретичні та практичні аспекти: монографія. Маріуполь: ДВНЗ «ПДТУ», 2016. С. 328 .

Додаткові

12. Бака М.Т., Гуменик І.Л., Редчиць В.С. Екологія гірничого виробництва : навчальний посібник. Житомир: ЖДТУ, 2004. С. 307.
13. Волошина Н.О. Екологія. Частина І: навч. посіб. 2-ге вид., перероб. та доп. Київ: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2020. 243 с.

14. Лук'янова О. М. Екологічний менеджмент: Конспект лекцій. – Харків: УкрДУЗТ, 2022. С. 66.

15. Шевчук В. Я., Саталкін Ю. М., Білявський Г. О. та ін. Екологічне управління : підручник для студентів екол. спеціальностей. К. : Либідь, 2004. С. 432.

16. Екологічний менеджмент: навч. посібник; за ред. В. Ф. Семенова, О. Л. Михайлюк. К., 2004. С. 516.

17. Клименко М.О., Прищепе А.М., Брежицька О.А. Оцінювання стану територій міста за показниками сталого розвитку: монографія. Рівне: НУВГП, 2018. С. 221.

18. Максименко Н.В., Квартенко Р.О., Александрова А.С. Організація управління в природоохоронній діяльності : навч.-метод. посібник для проведення контроль-колоквіумів, практ. та самост. робіт студентів екол. спеціальностей ВНЗ. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2014. С. 46.

19. Рамкова стратегія ЄС із безпеки та здоров'я на роботі на 2021-2027 роки. Безпека та здоров'я на роботі в мінливому світі праці. Брюссель, 28.06.2021 р. COM(2021) 323 final. С. 24.

20. Телюра Н. О. Конспект лекцій з дисципліни “Організація та управління в природоохоронній діяльності”. Х.: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2016. С.124.

21. Підвищення безпеки промислових хвостосховищ на прикладі українських об'єктів: Методологія для підвищення безпеки хвостосховищ. Версія 12.3 05.02.2017. 136 с. URL: http://media.voog.com/0000/0036/1658/files/TMF%20Methodology_ukr_05-02-17.pdf (дата звернення: 10.02.2023).

22. Garbarino, E., Orveillon, G., Saveyn, H., Barthe, P. and Eder, P., Best Available Techniques (BAT) Reference Document for the Management of Waste from Extractive Industries in accordance with Directive 2006/21/EC, EUR 28963 EN, Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2018, ISBN 978-92-79-77178-1, doi:10.2760/35297, JRC109657.

Web-ресурси

1. Державна служба статистики України.
URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>.

2. Огляд Нормативних - правових актів процесу екологічного управління України. URL: <https://e.ecolog-ua.com/search?mode=norm;https://mind.ua/openmind/20251329-zakonodavstvo-pro-ekologiyu-shcho-zminilosya-protyagom-2022-roku>

3. Основні засади (стратегія) державної екологічної політики України на період до 2030 року. Затверджені Законом України від 28

лютого 2019 року № 2697-VIII. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#n14>

4. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року» в від 7 грудня 2016 р. № 932-р. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/878-2017-%D1%80#Text>

5. Закон України "Про охорону навколишнього природного середовища". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>

6. Всесвітня екологічна організація. URL: www.world-ecol.org/ruso/.

7. Журнал «ECOBUSINESS. Екологія підприємства» Професійної Асоціації екологів України. URL: <https://ecolog-ua.com/content/peredplata>

8. Geophysical Journal = Геофізичний журнал: наукове видання. URL: <http://journals.uran.ua/geofizicheskiy/about>

9. Ukrainian Journal of Ecology: наукове видання. URL: <https://www.ujecology.com/>

10. Бібліотека Всеукраїнської Екологічної Ліги: наукове видання. URL: <https://www.ecoleague.net/diialnist/vydannia-vel/biblioteka-vel>

11. Біоенергетика = Bioenergy: наукове видання. URL: <http://be.bio.gov.ua/index>

12. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна серія «Геологія. Географія. Екологія»: наукове фахове видання. URL: <http://journals.uran.ua/geoeco/about>

13. Геологічний журнал: наукове видання. URL: <http://geojournal.igs-nas.org.ua/>

14. Екологічний вісник: наукове видання. URL: <https://www.ecoleague.net/diialnist/vydannia-vel/ekolohichnyi-visnyk>

15. Екологічні науки: наукове видання. URL: <http://ecoj.dea.kiev.ua/>

16. Екологічні проблеми = Environmental Problems: наукове видання. URL:

17. Екологічна безпека та природокористування: наукове видання. URL: <http://es-journal.in.ua/about>

18. Мінеральні ресурси України: наукове видання. URL: <https://mru-journal.com.ua/index.php/mru>

19. Хімія і технологія води = Journal of water chemistry and technology: наукове видання. URL: <http://jwct.org.ua/uk/home-uk.html>

20. Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_015

21. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2035 року “Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність” від 18 серпня 2017 р. № 605-р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/605-2017-%D1%80>

22. Swiss Federal Statistical Office.
URL: www.statistik.admin.ch/eindex.htm.

23. Журнал "Зелений світ": наукове видання. URL: www.green-world.com.ua.

24. Програма розвитку ООН, звіти та інформація про людський розвиток. URL: <http://www.undp.org>

25. World Energy & Climate Statistics – Yearbook 2022. URL: <https://yearbook.enerdata.net>

26. Економічна правда: блок про екологію. URL:
[https://www.epravda.com.ua/columns/2022/11/22/694128/;](https://www.epravda.com.ua/columns/2022/11/22/694128/)
[https://www.epravda.com.ua/columns/2023/02/6/696750/;](https://www.epravda.com.ua/columns/2023/02/6/696750/)
[https://www.epravda.com.ua/columns/2022/11/22/694128/;](https://www.epravda.com.ua/columns/2022/11/22/694128/)
[https://www.epravda.com.ua/projects/ecox2/;](https://www.epravda.com.ua/projects/ecox2/)
[https://www.epravda.com.ua/columns/2023/02/6/696736/;](https://www.epravda.com.ua/columns/2023/02/6/696736/)
<https://www.epravda.com.ua/columns/2023/01/24/696297/>
<https://www.epravda.com.ua/projects/ekonomika-bez-vykydiv/>
<https://www.epravda.com.ua/projects/ekonomika-bez-vykydiv/602ba028a7de3/>

ДОДАТКИ

Таблиця А 1 - Вихідні дані до індивідуального завдання № 1

Варіант	Тема індивідуального завдання
1.	Системи екологічного управління Аргентини
2.	Системи екологічного управління Канади
3.	Системи екологічного управління Словаччини
4.	Системи екологічного управління Австралії
5.	Системи екологічного управління Швейцарії
6.	Системи екологічного управління Японії
7.	Системи екологічного управління Франції
8.	Системи екологічного управління Данії
9.	Системи екологічного управління Польщі
10.	Системи екологічного управління Румунії
11.	Системи екологічного управління Болгарії
12.	Системи екологічного управління Німеччини
13.	Системи екологічного управління Швеції
14.	Системи екологічного управління Норвегії
15.	Системи екологічного управління Чехії
16.	Системи екологічного управління Австрії
17.	Системи екологічного управління України
18.	Системи екологічного управління Італія
19.	Системи екологічного управління Австралії
20.	Системи екологічного управління Греції

Таблиця А 2 - Вихідні дані до індивідуального завдання № 2

Варіант	Тема індивідуального завдання
1.	Проаналізувати вплив будівництва хвостосховищ на навколишнє природне середовище та життєдіяльність людей, ідентифікувати наслідки цього процесу (на прикладі українських об'єктів).
2.	Проаналізувати вплив будівництва шламонакопичувачів на навколишнє природне середовище та життєдіяльність людей, ідентифікувати наслідки цього процесу (на прикладі українських об'єктів).
3.	Аналіз екологічних проблем м.Калуш та прилеглих територій: стійкість дамб Домбровського кар'єру, його вплив на поверхневі води річки Сівка та підземні води, та інші подібні аспекти.
4.	Дослідити основні принципи методології, спрямованої на поліпшення безпеки хвостосховищ, зокрема вказані в [21] та інших джерелах.
5.	Здійснити огляд принципів управління безпекою хвостосховищ на основі інформації, наведеної у Довідковому документі щодо найкращих доступних технологій (ВАТ) для управління відходами видобувної промисловості відповідно до Директиви 2006/21/ЕС: Best Available Techniques (BAT) Reference Document for the Management of Waste from Extractive Industries in accordance with Directive 2006/21/EC
6.	Провести огляд та аналіз державних нормативних документів та рекомендацій, що стосуються управління безпекою хвостосховищ і шламонакопичувачів.
7.	Провести огляд та аналіз державних міжнародних регламентуючих документів та рекомендацій, що стосуються управління безпекою хвостосховищ і шламонакопичувачів.
8.	Вплив будівництва хвостосховищ на навколишнє природне середовище та життєдіяльність людей, проаналізувати наслідки цього процесу на прикладі закордонних об'єктів.
9.	Вплив будівництва шламонакопичувачів на навколишнє природне середовище та життєдіяльність людей, виявити наслідки цього процесу на прикладі закордонних об'єктів.
10.	Планування санітарно-захисних та охоронних зон для хвостосховищ і шламонакопичувачів: огляд правил планування.

Варіант	Тема індивідуального завдання
11.	Правила здійснення моніторингу підземних вод на прилеглих до хвостосховищ та шламонакопичувачів територіях.
12.	Огляд регламентуючих документів щодо потенційно небезпечних об'єктів.
13.	Аналіз різновидів, наслідків та прикладів гідродинамічних аварій.
14.	Аналіз вмісту розділів, що стосуються оцінки впливу хвостосховищ і шламонакопичувачів у звітах з оцінки впливу на довкілля планованої діяльності.
15.	Моніторинг та нагляд за безпековим станом хвостосховищ і шламонакопичувачів.
16.	Вимоги безпеки під час експлуатації шламосховищ, хвостосховищ та відстійних ставків
17.	Стратегії зменшення пиловиділення з хвостосховищ і шламонакопичувачів.
18.	Система моніторингу техногенного забруднення компонентів довкілля в зоні впливу хвостосховищ і шламонакопичувачів.
19.	Оцінка стійкості дамб хвостосховищ і шламонакопичувачів: методи та підходи.
20.	Аналіз етапів життєвого циклу хвостосховищ і шламонакопичувачів: відображення у національних, міжнародних регламентуючих документах та інших джерелах.

ПРИКЛАД ОФОРМЛЕННЯ ТИТУЛЬНОГО ЛИСТА

ТОВ «ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «МЕТІНВЕСТ ПОЛІТЕХНІКА»
Кафедра безпеки праці та охорони довкілля

ІНДІВІДУАЛЬНЕ ЗАДАННЯ ДО МОДУЛЯ 1
за освітньою компонентою:

**«ДЕРЖАВНЕ ТА КОРПОРАТИВНЕ УПРАВЛІННЯ
У СФЕРІ ЕКОЛОГІЇ ТА ЗАХИСТУ
НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА»:**

за освітньо-професійною програмою другого
(магістерського) рівня «Інноваційні технології та
системи захисту навколишнього середовища»
(спеціальність 183 Технології захисту
навколишнього середовища)

Виконав(ла): здобувач(ка) вищої освіти
другого (магістерського) рівня
групи _____

(Прізвище, ім'я, по батькові)

Перевірив: _____

(Посада, науковий ступінь, вчене звання)

(Прізвище, ім'я, по батькові)

Запоріжжя 202_

**ПРИКЛАДИ
ОФОРМЛЕННЯ БІБЛІОГРАФІЧНОГО ОПИСУ
У СПИСКУ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ**

відповідно до Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015

Характеристика джерела	Приклад оформлення
Книги: один автор	<ol style="list-style-type: none"> 1. Бичківський О. О. Міжнародне приватне право : конспект лекцій. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 82 с. 2. Бондаренко В. Г. Немеркнуча слава новітніх запорожців: історія Українського Вільного козацтва на Запоріжжі (1917-1920 рр.). Запоріжжя, 2017. 113 с. 3. Бондаренко В. Г. Український вільнокозацький рух в Україні та на еміграції (1919-1993 рр.) : монографія. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 600 с. 4. Вагіна О. М. Політична етика : навч.-метод. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 102 с. 5. Верлос Н. В. Конституційне право зарубіжних країн : курс лекцій. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 145 с. 6. Горбунова А. В. Управління економічною захищеністю підприємства: теорія і методологія : монографія. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 240 с. 7. Гурська Л. І. Релігієзнавство : навч. посіб. 2-ге вид., перероб. та доп. Київ : ЦУЛ, 2016. 172 с. 8. Дробот О. В. Професійна свідомість керівника : навч. посіб. Київ : Талком, 2016. 340 с.
Два автори	<ol style="list-style-type: none"> 1. Аванесова Н. Е., Марченко О. В. Стратегічне управління підприємством та сучасним містом: теоретико-методичні засади : монографія. Харків : Щедра садиба плюс, 2015. 196 с. 2. Батракова Т. І., Калюжна Ю. В. Банківські операції : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 130 с. 3. Білобровко Т. І., Кожуховська Л. П. Філософія науки й управління освітою : навч.-метод. посіб. Переяслав-Хмельницький, 2015. 166 с. 4. Богма О. С., Кисильова І. Ю. Фінанси : конспект лекцій. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 102 с. 5. Горошкова Л. А., Волков В. П. Виробничий менеджмент : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 131 с. 6. Гура О. І., Гура Т. Є. Психологія управління соціальною організацією : навч. посіб. 2-ге вид., доп. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2015. 212 с.
Три автори	<ol style="list-style-type: none"> 1. Аніловська Г. Я., Марушко Н. С., Стоколоса Т. М. Інформаційні системи і технології у фінансах : навч. посіб. Львів : Магнолія 2006, 2015. 312 с.

	<p>2. Городовенко В. В., Макаренков О. Л., Сантос М. М. О. Судові та правоохоронні органи України : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 206 с.</p> <p>3. Кузнецов М. А., Фоменко К. І., Кузнецов О. І. Психічні стани студентів у процесі навчально-пізнавальної діяльності : монографія. Харків : ХНПУ, 2015. 338 с.</p> <p>4. Якобчук В. П., Богоявленська Ю. В., Тищенко С. В. Історія економіки та економічної думки : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2015. 476 с.</p>
Чотири більше авторів	<p>1. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України : станом на 10 жовт. 2016 р. / К. І. Беліков та ін. ; за заг. ред. О. М. Литвинова. Київ : ЦУЛ, 2016. 528 с.</p> <p>2. Бікулов Д. Т, Чкан А. С., Олійник О. М., Маркова С. В. Менеджмент : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 360 с.</p> <p>3. Операційне числення : навч. посіб. / С. М. Гребенюк та ін. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 88 с.</p> <p>4. Основи охорони праці : підручник / О. І. Запорожець та ін. 2-ге вид. Київ : ЦУЛ, 2016. 264 с.</p> <p>5. Клименко М. І., Панасенко Є. В., Стреляєв Ю. М., Ткаченко І. Г. Варіаційне числення та методи оптимізації : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 84 с.</p>
Автор(и) та редактор(и) / упорядники	<p>1. Березенко В. В. PR як сфера наукового знання : монографія / за заг. наук. ред. В. М. Манакіна. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 362 с.</p> <p>2. Бутко М. П., Неживенко А. П., Пепа Т. В. Економічна психологія : навч. посіб. / за ред. М. П. Бутко. Київ : ЦУЛ, 2016. 232 с.</p> <p>3. Дахно І. І., Алієва-Барановська В.М. Право інтелектуальної власності : навч. посіб. / за ред. І. І. Дахна. Київ : ЦУЛ, 2015. 560 с.</p>
Без автора	<p>1. 25 років економічному факультету: історія та сьогодення (1991-2016) : ювіл. вип. / під заг. ред. А. В. Череп. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 330 с.</p> <p>2. Криміналістика : конспект лекцій / за заг. ред. В. І. Галана ; уклад. Ж. В. Удовенко. Київ : ЦУЛ, 2016. 320 с.</p> <p>3. Миротворення в умовах гібридної війни в Україні : монографія / за ред. М. А. Лепського. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2017. 172 с.</p> <p>4. Міжнародні економічні відносини : навч. посіб. / за ред.: С. О. Якубовського, Ю. О. Ніколаєва. Одеса : ОНУ, 2015. 306 с.</p> <p>5. Науково-практичний коментар Бюджетного кодексу України / за заг. ред. Т. А. Латковської. Київ : ЦУЛ, 2017. 176 с.</p> <p>6. Службове право: витоки, сучасність та перспективи</p>

	<p>розвитку / за ред.: Т. О. Коломоець, В. К. Колпакова. Запоріжжя, 2017. 328 с.</p> <p>7. Сучасне суспільство: філософсько-правове дослідження актуальних проблем : монографія / за ред. О. Г. Данильяна. Харків : Право, 2016. 488 с.</p> <p>8. Адміністративно-правова освіта у персоналіях : довід. / за заг. ред.: Т. О. Коломоець, В. К. Колпакова. Київ : Ін Юре, 2015. 352 с.</p> <p>9. Підготовка докторів філософії (PhD) в умовах реформування вищої освіти : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 5-6 жовт. 2017 р. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 216 с.</p> <p>10. Країни пострадянського простору: виклики модернізації : зб. наук. пр. / редкол.: П. М. Рудяков (відп. ред.) та ін. Київ : Ін-т всесвітньої історії НАН України, 2016. 306 с.</p> <p>11. Антологія української літературно-критичної думки першої половини ХХ століття / упоряд. В. Агеева. Київ : Смолоскип, 2016. 904 с.</p>
Багатотомні видання	<p>1. Енциклопедія Сучасної України / редкол.: І. М. Дзюба та ін. Київ : САМ, 2016. Т. 17. 712 с.</p> <p>2. Лодий П. Д. Сочинения : в 2 т. / ред. изд.: Н. Г. Мозговая, А. Г. Волков ; авт. вступ. ст. А. В. Синицына. Киев ; Мелитополь : НПУ им. М. Драгоманова ; МГПУ им. Б. Хмельницкого, 2015. Т. 1. 306 с.</p> <p>3. Новицкий О. М. Сочинения : в 4 т. / ред. изд.: Н. Г. Мозговая, А. Г. Волков ; авт. вступ. ст. Н. Г. Мозговая. Киев ; Мелитополь: НПУ им. М. Драгоманова ; МГПУ им. Б. Хмельницкого, 2017. Т. 1. 382 с.</p> <p>4. Правова система України: історія, стан та перспективи : у 5 т. / Акад. прав. наук України. Харків : Право, 2009. Т. 2 : Конституційні засади правової системи України і проблеми її вдосконалення / заг. ред. Ю. П. Битяк. 576 с.</p> <p>5. Кучерявенко Н. П. Курс налогового права : в 6 т. Харьков : Право, 2007. Т. 4 : Особенная часть. Косвенные налоги. 536 с.</p>
Авто-реферати дисертацій	<p>1. Бондар О. Г. Земля як об'єкт права власності за земельним законодавством України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06. Київ, 2005. 20 с.</p> <p>2. Гнатенко Н. Г. Групи інтересів у Верховній Раді України: сутність і роль у формуванні державної політики : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02. Київ, 2017. 20 с.</p> <p>3. Кулініч О. О. Право людини і громадянина на освіту в</p>

	Україні та конституційно-правовий механізм його реалізації : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02. Маріуполь, 2015. 20 с
Дисертації	<p>1. Авдєєва О. С. Міжконфесійні відносини у Північному Приазов'ї (кінець XVIII - початок ХХ ст.) : дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 / Запорізький національний університет. Запоріжжя, 2016. 301 с.</p> <p>2. Левчук С. А. Матриці Гріна рівнянь і систем еліптичного типу для дослідження статичного деформування складених тіл : дис. ... канд. фіз.-мат. наук : 01.02.04. Запоріжжя, 2002. 150 с.</p> <p>3. Вініченко О. М. Система динамічного контролю соціально-економічного розвитку промислового підприємства : дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.04. Дніпро, 2017. 424 с.</p>
Законодавчі та нормативні документи	<p>1. Конституція України : офіц. текст. Київ : КМ, 2013. 96 с.</p> <p>2. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. Голос України. 2017. 27 верес. (№ 178-179). С. 10–22.</p> <p>3. Повітряний кодекс України : Закон України від 19.05.2011 р. № 3393-VI. Відомості Верховної Ради України. 2011. № 48-49. Ст. 536.</p> <p>4. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. Дата оновлення: 28.09.2017. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18 (дата звернення: 15.11.2017).</p> <p>5. Деякі питання стипендіального забезпечення : Постанова Кабінету Міністрів України від 28.12.2016 р. № 1050. Офіційний вісник України. 2017. № 4. С. 530–543.</p> <p>6. Про Концепцію вдосконалення інформування громадськості з питань євроатлантичної інтеграції України на 2017-2020 роки : Указ Президента України від 21.02.2017 р. № 43/2017. Урядовий кур'єр. 2017. 23 лют. (№ 35). С. 10.</p> <p>7. Про затвердження Вимог до оформлення дисертації : наказ Міністерства освіти і науки від 12.01.2017 р. № 40. Офіційний вісник України. 2017. № 20. С. 136–141.</p> <p>8. Інструкція щодо заповнення особової картки державного службовця : затв. наказом Нац. агентства України з питань Держ. служби від 05.08.2016 р. № 156. Баланс-бюджет. 2016. 19 верес. (№ 38). С. 15–16.</p>
Архівні документи	1. Лист Голови Спілки «Чорнобиль» Г. Ф. Лепіна на ім'я Голови Ради Міністрів УРСР В. А. Масола щодо реєстрації Статуту Спілки та сторінки Статуту. 14 грудня 1989 р. ЦДАГО України (Центр. держ. архів громад. об'єднань України). Ф. 1. Оп. 32. Спр. 2612. Арк. 63, 64 зв., 71.

	<p>2. Матеріали Ради Народних комісарів Української Народної Республіки. ЦДАВО України (Центр. держ. архів вищ. органів влади та упр. України). Ф.1061. Оп.1. Спр. 8–12. Копія; Ф.1063. Оп.3. Спр. 1–3.</p> <p>3. Наукове товариство ім. Шевченка. Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаника НАН України. Ф. 1. Оп. 1. Спр. 78. Арк. 1–7.</p>
Патенти	<p>1. Люмінесцентний матеріал: пат. 25742 Україна: МПК6 C09K11/00, G01T1/28, G21H3/00. № 200701472; заявл. 12.02.07; опубл. 27.08.07, Бюл. № 13. 4 с.</p> <p>2. Спосіб лікування синдрому дефіциту уваги та гіперактивності у дітей: пат. 76509 Україна. № 2004042416; заявл. 01.04.2004; опубл. 01.08.2006, Бюл. № 8 (кн. 1). 120 с.</p>
Препринти	<p>1. Панасюк М. І., Скорбун А. Д., Сплошной Б. М. Про точність визначення активності твердих радіоактивних відходів гамма-методами. Чорнобиль : Ін-т з проблем безпеки АЕС НАН України, 2006. 7, [1] с. (Препринт. НАН України, Ін-т проблем безпеки АЕС; 06-1).</p> <p>2. Шиляев Б. А., Воеводин В. Н. Расчеты параметров радиационного повреждения материалов нейтронами источника ННЦ ХФТИ / ANL USA с подкритической сборкой, управляемой ускорителем электронов. Харьков : ННЦ ХФТИ, 2006. 19 с.: ил., табл. (Препринт. НАН Украины, Нац. науч. центр «Харьк. физ.-техн. ин-т»; ХФТИ2006-4).</p>
Стандарти	<p>1. ДСТУ 7152:2010. Видання. Оформлення публікацій у журналах і збірниках. [Чинний від 2010-02-18]. Вид. офіц. Київ, 2010. 16 с. (Інформація та документація).</p> <p>2. ДСТУ ISO 6107-1:2004. Якість води. Словник термінів. Частина 1 (ISO 6107- 1:1996, IDT). [Чинний від 2005-04-01]. Вид. офіц. Київ : Держспоживстандарт України, 2006. 181 с.</p> <p>3. ДСТУ 3582:2013. Бібліографічний опис. Скорочення слів і словосполучень українською мовою. Загальні вимоги та правила (ISO 4:1984, NEQ; ISO 832:1994, NEQ). [На заміну ДСТУ3582-97; чинний від 2013-08-22]. Вид. офіц. Київ : Мінекономрозвитку України, 2014. 15 с. (Інформація та документація).</p>
Каталоги	<p>1. Горницкая И. П. Каталог растений для работ по фитодизайну / Донец. ботан. сад НАН Украины. Донецк : Лебедь, 2005. 228 с.</p> <p>2. Історико-правова спадщина України : кат. вист. / Харків. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка; уклад.: Л. І. Романова, О. В. Земляніщина. Харків, 1996. 64 с.</p> <p>3. Пам'ятки історії та мистецтва Львівської області : кат.-</p>

	довід. / авт.-упоряд.: М. Зобків та ін. ; Упр. культури Львів. облдержадмін., Львів. іст. музей. Львів : Новий час, 2003. 160 с.
Бібліографічні покажчики	<p>1. Боротьба з корупцією: нагальна проблема сучасності : бібліогр. покажч. Вип. 2 / уклад.: О. В. Левчук, відп. за вип. Н. М. Чала ; Запорізький національний університет. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 60 с.</p> <p>2. Микола Лукаш : біобібліогр. покажч. / уклад. В. Савчин. Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2003. 356 с. (Українська біобібліографія ; ч. 10).</p> <p>3. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича в незалежній Україні : бібліогр. покажч. / уклад.: Н. М. Загородна та ін.; наук. ред. Т. В. Марусик; відп. за вип. М. Б. Зушман. Чернівці : Чернівецький національний університет, 2015. 512 с. (До 140-річчя від дня заснування).</p> <p>4. Лисодєд О. В. Бібліографічний довідник з кримінології (1992-2002) / ред. О. Г. Кальман. Харків : Одісей, 2003. 128 с.</p> <p>5. Яценко О. М., Любовець Н. І. Українські персональні бібліографічні покажчики (1856-2013). Київ : Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського, 2015. 472 с. (Джерела української біографістики ; вип. 3).</p>
Частина видання: книга	<p>1. Баймуратов М. А. Имплементация норм международного права и роль Конституционного Суда Украины в толковании международных договоров / М. А. Баймуратов. <i>Михайло Баймуратов: право як буття вченого</i> : зб. наук. пр. до 55-річчя проф. М. О. Баймуратова / упоряд. та відп. ред. Ю. О. Волошин. К., 2009. С. 477–493.</p> <p>2. Гетьман А. П. Екологічна політика держави: конституційно-правовий аспект. <i>Тридцять лет с экологическим правом</i> : избранные труды. Харьков, 2013. С. 205–212.</p> <p>3. Коломоець Т. О. Адміністративна деліктологія та адміністративна деліктність. <i>Адміністративне право України</i> : підручник / за заг. ред. Т. О. Коломоець. Київ, 2009. С. 195–197.</p> <p>4. Алексєєв В. М. Правовий статус людини та його реалізація у взаємовідносинах держави та суспільства в державному управлінні в Україні. <i>Теоретичні засади взаємовідносин держави та суспільства в управлінні</i> : монографія. Чернівці, 2012. С. 151–169</p>
Частина видання:	1. Антонович М. Жертви геноцидів першої половини ХХ століття: порівняльно-правовий аналіз. <i>Голодомор 1932-</i>

<p>матеріали конференцій (тези, доповіді)</p>	<p><i>1933 роки: втрати української нації</i> : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 4 жовт. 2016 р. Київ, 2017. С. 133–136.</p> <p>2. Анциперова І. І. Історико-правовий аспект акту про бюджет. <i>Дослідження проблем права в Україні очима молодих вчених</i> : тези доп. всеукр. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 24 квіт. 2014 р.). Запоріжжя, 2014. С. 134–137.</p> <p>3. Кононенко Н. Методология толерантности в системе общественных отношений. <i>Формирование толерантного сознания в обществе</i> : матеріали VII междунар. антитеррорист. форуму (Братислава, 18 нояб. 2010 г.). Киев, 2011. С. 145–150.</p> <p>4. Микитів Г. В., Кондратенко Ю. Позатекстові елементи як засіб формування медіакультури читачів науково-популярних журналів. <i>Актуальні проблеми медіаосвіти в Україні та світі</i> : зб. тез доп. міжнар. наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 3-4 берез. 2016 р. Запоріжжя, 2016. С. 50–53.</p> <p>5. Соколова Ю. Особливості впровадження проблемного навчання хімії в старшій профільній школі. <i>Актуальні проблеми та перспективи розвитку медичних, фармацевтичних та природничих наук</i> : матеріали III регіон. наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 29 листоп. 2014 р. Запоріжжя, 2014. С. 211–212.</p>
<p>Частина видання: довідкового видання</p>	<p>1. Кучеренко І. М. Право державної власності. <i>Великий енциклопедичний юридичний словник</i> / ред. Ю. С. Шемшученко. Київ, 2007. С. 673.</p> <p>2. Пирожкова Ю. В. Благодійна організація. <i>Адміністративне право України : словник термінів</i> / за ред.: Т. О. Коломoeць, В. К. Колпакова. Київ, 2014. С. 54–55.</p> <p>3. Сірий М. І. Судова влада. <i>Юридична енциклопедія</i>. Київ, 2003. Т. 5. С. 699.</p>
<p>Частина видання: продовжуваного видання</p>	<p>1. Коломoeць Т. О. Оцінні поняття в адміністративному законодавстві України: реалії та перспективи формулювання їх застосування. <i>Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки</i>. Запоріжжя, 2017. № 1. С. 36–46.</p> <p>2. Левчук С. А., Хмельницький А. А. Дослідження статичного деформування складених циліндричних оболонок за допомогою матриць типу Гріна. <i>Вісник Запорізького національного університету. Фізико-математичні науки</i>. Запоріжжя, 2015. № 3. С. 153–159.</p> <p>3. Левчук С. А., Рак Л. О., Хмельницький А. А. Моделювання статичного деформування складеної</p>

	<p>конструкції з двох пластин за допомогою матриць типу Гріна. <i>Проблеми обчислювальної механіки і міцності конструкцій</i>. Дніпропетровськ, 2012. Вип. 19. С. 212–218.</p> <p>4. Тарасов О. В. Міжнародна правосуб'єктність людини в практиці Нюрнберзького трибуналу. <i>Проблеми законності</i>. Харків, 2011. Вип. 115. С. 200–206.</p>
Частина видання: Періодичного видання (журналу, газети)	<p>1. Кулініч О. О. Право на освіту в системі конституційних прав людини і громадянина та його гарантії. <i>Часопис Київського університету права</i>. 2007. № 4. С. 88–92.</p> <p>2. Коломоєць Т., Колпаков В. Сучасна парадигма адміністративного права: генеза і поняття. <i>Право України</i>. 2017. № 5. С. 71–79.</p> <p>3. Коваль Л. Плюси і мінуси дистанційної роботи. <i>Урядовий кур'єр</i>. 2017. 1 листоп. (№ 205). С. 5.</p> <p>4. Біленчук П., Обіход Т. Небезпеки ядерної злочинності: аналіз вітчизняного і міжнародного законодавства. <i>Юридичний вісник України</i>. 2017. 20-26 жовт. (№ 42). С. 14–15.</p> <p>5. Bletskan D. I., Glukhov K. E., Frolova V. V. Electronic structure of 2H-SnSe₂: ab initio modeling and comparison with experiment. <i>Semiconductor Physics Quantum Electronics & Optoelectronics</i>. 2016. Vol. 19, No 1. P. 98–108.</p>
Електронні ресурси	<p>1. Влада очима історії : фотовиставка. URL: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/photogallery/gallery?galleryId=15725757& (дата звернення: 15.11.2017).</p> <p>2. Шарая А. А. Принципи державної служби за законодавством України. <i>Юридичний науковий електронний журнал</i>. 2017. № 5. С. 115–118. URL: http://lsei.org.ua/5_2017/32.pdf.</p> <p>3. Ганзенко О. О. Основні напрями подолання правового нігілізму в Україні. <i>Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки</i>. Запоріжжя, 2015. № 3. – С. 20–27. – URL: http://ebooks.znu.edu.ua/files/Fakhovivydannya/vznu/juridichni/VestUr2015v3/5.pdf. (дата звернення: 15.11.2017).</p> <p>4. Яцків Я. С., Маліцький Б. А., Бублик С. Г. Трансформація наукової системи України протягом 90-х років ХХ століття: період переходу до ринку. <i>Наука та інновації</i>. 2016. Т. 12, № 6. С. 6–14. DOI: https://doi.org/10.15407/scin12.06.006.</p>